

KAYSERİ-YUVALI KÖYÜ TÜRK DÖNEMİ MİMARLIK ESERLERİ**THE ARCHITECTURAL WORKS BUILT IN THE COURSE OF
TURKISH PERIOD IN THE VILLAGE YUVALI OF KAYSERİ***Sultan Murat TOPÇU****Özet:**

Bu çalışmada, Kayseri'nin 45 km kuzeybatısında yer alan ve 1970'li yıllarda geçirmiş olduğu bir sel felaketi sonrasında boşaltılan Yuvalı Köyü'ndeki mimari anıtlar ele alınmıştır. Öncelikli olarak tarihi kaynaklar incelenmiş ve kaynaklardan Yuvalı Köyü'nde oldukları tespit edilen yapılarla ilgili arazi çalışması yapılmıştır. Köyde yapılan arazi çalışması sonrasında iki adet cami ve bir adet de namazgâh tespit edilmiştir. Köyün günümüzde yerleşim alanı olarak kullanılmamasından dolayı burada bulunan anıtlar kaderlerine terk edilmiş bir vaziyettedir. Bu nedenle bu anıtların envanterlenmesi ve Türk bilim dünyasına kazandırılması için bu çalışma hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Yuvalı Köyü, Cuma Mescidi, Namazgâh.

145

Abstract:

Throughout this paper, the architectural monuments in the village Yuvalı, which is located 45 km northwest from Kayseri and was evacuated due to a heavy flood in 1970s, have been assessed. Primarily, the historical records have been examined, and several field-researches have been made relating the buildings which have been determined to locate in the village Yuvalı as a result of this examination. Based on this field-research in the village mentioned, two mosques and a namazgâh have been found out. Today, since it is not a settlement area any more, the buildings in the village have been desolated. Thus, this study aims at making the inventory of the monuments and gaining these into the Turkish scientific world.

Key words: Kayseri, the Village Yuvalı, Friday Masjid, Namazgâh.

Giriş

Yuvalı Köyü ortasından nehir geçen bir vadinin iki yamacında kurulmuştur. Günümüzde vadi yamaçlarında yer alan bir çok sivil mimarlık

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü – Kayseri
stopcu@erciyes.edu.tr

anıtları ile karşılaşmaktadır¹. Tek katlı olarak inşa edilmiş olan evlerde inşa malzemesi olarak kesme taş kullanılmıştır. Evler genellikle tek bölümden oluşmakta olup, üzerleri dışarıdan toprak dam içerden ise tonozla kapatılmıştır.

Yuvalı Köyü'nde yapılan arazi çalışmasında yukarıda değinilen sivil mimarlık örneklerinin dışında iki adet cami ile bir adet namazgâh tespit edilmiştir. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yapılan araştırmalar sonucunda köyde bir adet de medrese bulunduğu dair vakfiye kaydına rastlanmıştır. Yine arazi çalışmasında bu medresenin günümüze ulaşmadığı belirlenmiştir. Medrese hakkında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 7 Muharrem 1322-M. 24 Mart 1904 tarihli Yahya oğlu Hacı Mehmed Efendi bin Yahya ibn-i Ahmed Vakfi'na ait bir bağın gelirlerinin yarısını medreseye vakfettiğine dair bilgide geçen “*Yuvalı Karyesi ahâlilerinin müceddeden bina ve inşâ eyledikleri medrese-i münife için hasılat-ı mezkurenin nısfı medrese-i mezkurenin muhtaç olan tamir ve termîmine*²” şeklindeki ifadeden hareketle medresenin köy halkı tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Medrese hakkında elimizde bulunan bilgiler şimdilik bununla sınırlıdır.

Aşağıda Yuvalı Köyü'nde bulunan Cuma Mescidi-Azine Mescidi, Yuvalı Köyü Camisi ve Namazgâhı detaylı bir şekilde tanıtılıp değerlendirilmiştir.

1. Camiler

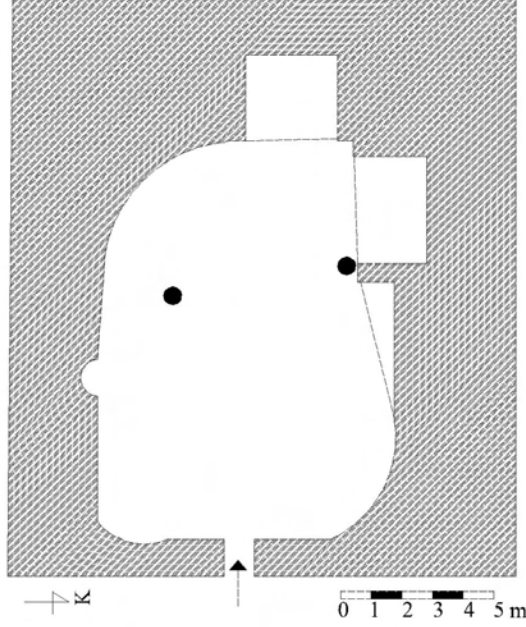
1.1. Yuvalı Köyü Cuma Mescidi-Azine Mescidi

Yuvalı Köyü'nün Güneybatısında, köy sınırlarının hemen dışında yer almaktadır. Cami, yamaçta yer alan bir kayaya oyularak yapılmıştır (Foto 1.). Cami üzerinde herhangi bir inşa kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Eratna Hükümdarı Giyaseddin Mehmed ile asi Veziri Hoca Ali Şah arasında 13 Kasım 1355 tarihinde Yuvalı Karyesi'nde Cuma (Azine) Mescidi denilen yerde savaş yapıldığına dair kroniklerde geçen bilgiden hareketle caminin XIV. Yüzyıl ortalarında kullanıldığı anlaşılmaktadır³. Buda caminin daha önceki bir dönemde inşa edildiğini göstermektedir.

¹ Bu araştırmanın arazi çalışması esnasında kaynaklardan belirlenen yapıların yerlerini tespit etmemize yardımcı olan Yeni Yuvalı Köyü sakinlerinden Sabit Tek ve dostum Rıfat Eravşar'a, değerli meslektaşlarım Remzi Aydın ve Lokman Tay'a teşekkür ederim.

² V.G.M.A., Defter No: 601, Sayfa 185, Sıra: 243.

³ Kemal Göde, *Eretnalılar (1327-1381)*, Ankara 2000, s. 95.

Plan 1: Cuma Mescidi/Azine Mescidi

Cami kayaya oyularak yapılan bir harim kısmından oluşmaktadır (Foto 2). Harim doğu batı doğrultuda uzanmakta olup, batı tarafta yer alan iki oyma ayak tarafından mihraba paralel üç sahına bölünmüştür (Plan 1). Harim düzgün bir plan arz etmemektedir. Kuzeydoğuya kaydırılmış düz lentolu bir kapıdan girilen harim kısmının güneyinde mihrap nişi yer almaktadır (Foto 3). Mihrap nişi günümüzde kaçak kazı yapanlar tarafından tahrip edilmiş bir vaziyettedir. Harimin batısında ve kuzeyinde harim zemininden yükseltilmiş mekanlar yer almaktadır. Özellikle batıdaki mekan bir eyvan niteliği taşımaktadır. Kuzeyde yer alan mekanlar düzgün bir plan arz etmemektedir.

Harimin doğusunda harime giriş kapısının hemen kuzeyinde kandil konmaya yarayan bir niş göze çarpmaktadır.

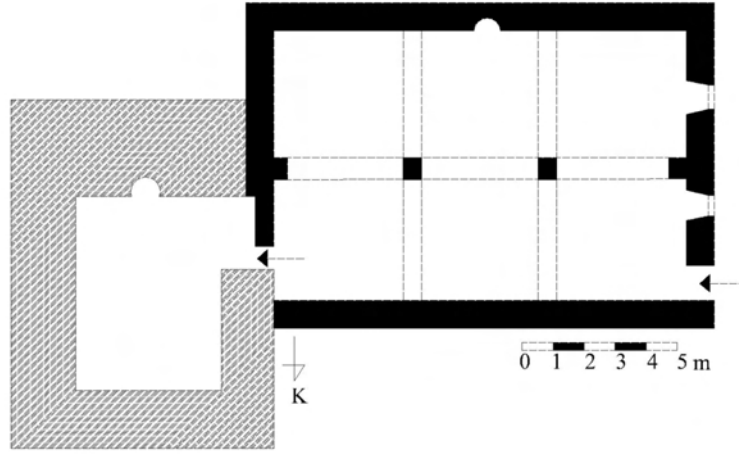
Caminin harim zemini define avcıları tarafından defalarca kazılmış ve çok büyük tahribata uğratılmıştır. Üst örtünün doğu kısmı çökmüş bir vaziyettedir.

1.2. Yuvalı Köyü Camisi

Cami köyün merkezinde yer almakta olup iki mekandan oluşmaktadır (Foto 4). Birinci mekan kayaya oyma şeklinde yapılmış olup, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plana sahiptir (Foto 5). Güneyde yer alan mihrap nişi oldukça sade bir tarzda ele alınmıştır. Bu kısmın ilk olarak inşa edilen cami olduğu tarafımızca düşünülmektedir.

Kaya oyma caminin hemen batısına bitişik olarak inşa edilmiş olan Yuvalı Köyü Camisi doğu batı doğrultuda uzanan bir plana sahiptir (Plan 2). Cami üzerinde inşa yada onarım kitabeleri yer almamaktadır. Camide inşa malzemesi olarak köşelerde düzgün kesme taş kullanılmışken beden duvarlarında düzgün olmayan kesme taşlara yer verilmiştir.

Caminin harim kısmına batı cephesinin kuzeyine kaydırılmış olan düz lentolu kapıdan girilmektedir (Foto 6). Harim doğu batı doğrultuda 13,31X 8,69 m. ölçülerinde mihraba paralel iki sahindan oluşmaktadır. Sahınlar birbirinden iki yığma ayakla ayrılmaktadır. Harimin üzeri doğu batı doğrultuda uzanan beşik tonozlarla kapatılmıştır.

Plan 2: Yuvalı Köyü Camisi

Harim batı cephesi üzerine açılan altta iki adet şevli, üstte bir adet dikdörtgen formlu pencere ile aydınlatılmaktadır. Caminin mihrabı güney cephenin tam ortasında yer almaktadır. Mihrap oldukça sade bir şekilde ele alınmıştır (Foto 7). Caminin minberi orijinal değildir.

Camide tamamen fonksiyonel bir şekilde inşa edilmiş olup, yapıda herhangi bir bezeme ögesi ile karşılaşılmasıdır.

Cami üzerinde inşa ya da onarım kitabeleri bulunmaması yapı hakkında kesin bir tarih verilmesini engellemektedir. Taş örgülü mekan planı itibarıyla Niğde Sır Ali Camisi (18.yy başları)⁴ ve Kayseri Kalemkırkı Mescidi (1797)⁵ ile yakın benzerlik taşımaktadır. Bu nedenle yapının en erken 18. Yüzyıl başlarında inşa edilmiş olabileceğini söylemek mümkündür.

⁴ Mehmet Özkarcı, *Niğde'de Türk Mimarisi*, Ankara 2001, s. 97-98.

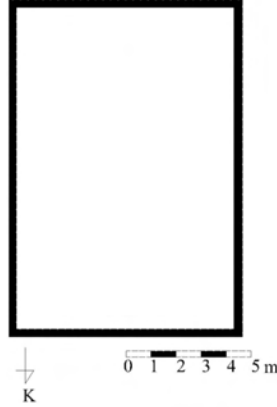
⁵ İlhan Özkeçeci, *Kayseri Cami ve Mescitleri*, Kayseri 1997, s. 124-125; Yıldırım Özbek ve Celil Arslan, *Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*, C. I, Kayseri 2008, s. 191-194.

2. Namazgâh

2.1. Yuvalı Köyü Namazgâhı

Yuvalı Köyü'nde bir namazgâh bulunduğu Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan H. 25 Muharrem 1221- M. 14 Nisan 1806 tarihli Mustafa Efendi bin Mehmed Vakfı'na ait vakfiye kaydında geçen ⁶ “ve yine medine-i mezbure tabi' Yuvalı Karyesi'nde namazgâh kürbünde vaki bir bap değirmenden iki buçuk kıyye hissemi” şeklindeki bilgiden öğrenilmektedir (Foto 8). Vakfiyede de belirtildiği üzere Namazgâhın hemen yanında Yuvalı Köyü Değirmeni bulunmaktadır. Değirmen günümüzde tamamen harap bir vaziyettedir.

Namazgâh 12,85X8,73 m. ölçülerinde kuzey-güney yönde dikdörtgen bir plana sahiptir (Plan 3). Günümüzde namazgâhın öğeleri olan mihrap ve minber kısımları tamamen yok olmuş vaziyettedir. Günümüze sadece namazgâhın sınırlarını belirleyen alan ulaşabilmiştir.

Plan 3: Yuvalı Köyü Namazgâhı

3. Değerlendirme

Yuvalı Köyü ile ilgili olarak yapılan kaynak taraması ve arazi çalışması sonucunda, köyde iki adet cami, bir adet medrese ve bir adette namazgâh olduğu tespit edilmiştir. Bu yapılardan medresenin günümüze ulaşmadığı, namazgâhın ise aslı özelliklerini tamamen kaybettiği arazi çalışması sonucunda belirlenmiştir.

Köyde yer alan anıtlar, köyün boşaltılması sebebiyle atıl kalmışlardır. Bu anıtlar içerisinde en önemli yapı hiç şüphesiz Cuma mescidi/Azine Mescidi'dir. Yapının bir ortaçağ yapısı olduğuna dair kaynaklarda geçen bilgiler yapının önemini daha da arttırmaktadır. Günümüzde oldukça harap bir vaziyette olan yapı, Türk Mimarlık anlayışının ilginç örneklerinden birini

⁶ V.G.M.A., Defter No: 608/1, Sayfa 6, Sıra: 5.

temsil etmektedir. Kayaya oyma bir şekilde yapılan cami Kapadokya bölgesinde sıkça karşılaşılan kaya kiliselerinden esinlenerek yapılmış olmalıdır. Fakat mimari uygulama açısından Kapadokya bölgesi kaya kiliseleri gibi düzgün bir plan ve işçilik yansıtmamaktadır⁷.

Yuvalı köyü camisi iki mekandan oluşmaktadır. Birinci mekan kayaya oyularak yapılmış olup kuzey-güney doğrultuda uzanmaktadır.

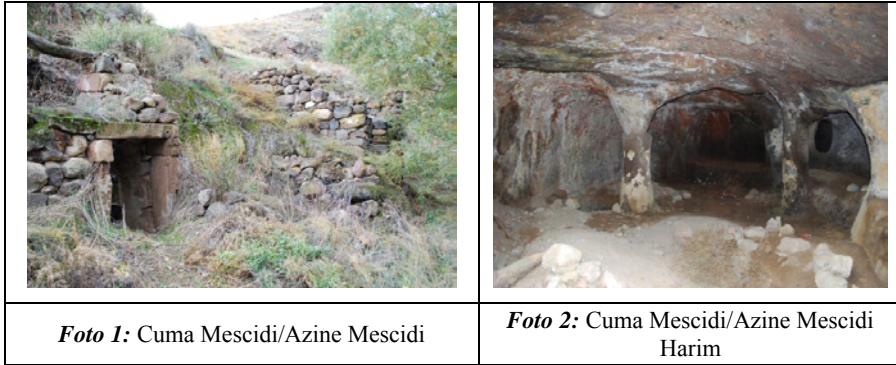
Yuvalı Köyü namazgâhı aslı unsurlarını kaybetmiş bir vaziyettir. Günümüze sadece namazgâhın alanını belirleyen sınırlar gelebilmiştir.

4. Sonuç

Yuvalı Köyü'ndeki Türk dönemi mimarlık anıtlarının belirlenmesi ve envanterlenmesine yönelik olarak ele alınan bu çalışma sonucunda, köyde iki adet cami ile bir namazgâhın yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan arşiv araştırmaları sonucunda köyde bir medresenin de bulunduğu fakat günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir.

Köyün günümüzde boşaltılmış olmasından dolayı yukarıda belirtilen eserler atıl kalmışlar ve hızlı bir şekilde yok olmaya yüz tutmuş vaziyettedirler. Bu çalışma ile bu anıtlar Türk bilim dünyasına tanıtılarak kazandırılmaya çalışılmıştır.

EKLER:

⁷ Kaya Kiliseleri için bk. Nilay Karakaya, "Kayseri'nin Yeşilhisar İlçesi Erdemli Vadisi'ndeki Kaya Kiliseleri", 27. Uluslar arası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, 23. Araştırma Sonuçları Toplantısı, C. 2, Antalya 2005, s. 113-124.

Foto 3: Cuma Mescidi/Azine Mescidi Mihrap

Foto 4: Yuvalı Köyü Camisi

Foto 5: Yuvalı Köyü Camisi Kaya Oyma Mekan

Foto 6: Yuvalı Köyü Camisi Harim Kısmı

Foto 7: Yuvalı Köyü Camisi Mihrabı

Foto 8: Yuvalı Köyü Namazgâhı